

NOTA BIBLIOGRAFICZNA:

**ZBIKOWSKA-MIGON ANNA: KSIĄŻKA NAUKOWA
W KULTURZE POLSKIEGO OŚWIECENIA**

Wrocław, PWN 1977, 193 s.

Przedmiotem rozważań tej pracy jest polska książka naukowa w szerokim tego słowa znaczeniu, ukazana na przestrzeni drugiej połowy XVIII wieku i pierwszego dwudziestolecia wieku XIX. Są to czasy niepodległości Polski do roku 1795, a następnie okres niewoli.

W rozdziale I przedstawiony został proces powstawania książki naukowej epoki Oświecenia. Ukazano więc szereg problemów, jak zagadnienie korekty, sprawę uregulowania zależności między autorem a drukarzem wydawcą, a także kwestię cenzury, która ostro wystąpiła po utracie niepodległości i stała się przyczyną zahamowania produkcji książki naukowej.

Rozdział II poświęcony jest typografii piśmiennictwa naukowego w badanym okresie. Sieć ośrodków typograficznych była wówczas rozległa, a ich działalność wydawnicza odznaczała się dużą aktywnością. Prym wiodły drukarnie naukowe Warszawy, wśród nich oficyny zakonne pijarów i jezuitów oraz drukarnie mieszczańskie Wawrzyńca Mitzlera de Kolofa, Grölla lub Piotra Dufoura. Na drugim miejscu znajdowało się Wilno, gdzie wiodącą rolę spełniała drukarnia akademicka; kolejną pozycję zajmował Kraków z drukarnią Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Produkcję wydawniczą okresu Oświecenia cechowało dążenie do upowszechniania wiedzy poprzez wyspecjalizowane formy piśmiennicze i wydawnicze. Celowi temu miały służyć czasopiśma, encyklopedie, dykcjonarze, poradniki oraz książki fachowe. W ruchu wydawniczym tego okresu duże znaczenie miała literatura przekładowa jako jedyna droga do korzystania z osiągnięć nauki światowej. Produkcja książki naukowej w polskim Oświeceniu osiągnęła liczbę 3641 dzieł z różnych dziedzin wiedzy. Liczbę tę uzupełniają czasopiśma naukowe i popularnonaukowe /55 tyt./, podręczniki i słowniki językowe /538 tyt./. Znaczny wzrost naukowej produkcji wydawniczej przypadł na pierwsze dwudziestolecie XIX wieku, co jest wyrazem znamiennych przekształceń w całym życiu kulturalnym i umysłowym kraju i coraz większego zapotrze-

bowania na słowo drukowane. Dominacja języka polskiego w druku nad łaciną wpłynęła na rozszerzenie się kręgu czytelników i na zmianę struktury społecznej czytelników.

W kolejnym rozdziale rozprawy autorka zajmuje się typologią książki naukowej okresu Oświecenia i jej modelem edytorskim. Za kryterium podziału wydawnictw naukowych przyjęła rodzaj piśmienniczy i przeznaczenie. Powoli, stopniowo zmieniała się forma książki. Został urozmaicony układ typograficzny tekstu, a treść zaczęto wzbogacać materiałami ilustracyjnymi o znaczeniu poznawczym jak: zdjęcia, tabele, mapy, wykresy i symbole. Na początku XIX wieku edycje dzieł naukowych zaczęły przybierać postać nowoczesnej książki naukowej.

Wraz z ożywieniem ruchu wydawniczego i powstaniem nowych bibliotek rozwinęła się informacja o książce. Podstawowe jej typy w owym okresie to: informacja wydawniczo-księgarska /katalogi księgarskie, ogłoszenia prasowe, prospekty i inne formy reklamy/ i informacja naukowa /bibliografie, artykuły w czasopismach i in./. Rolę informatora i propagatora pełnili również księgarze.

Drugim obok księgarstwa dystrybutorem książki były biblioteki. Gromadziły one dzieła naukowe z różnych dziedzin wiedzy i służyły pracy naukowo-badawczej.

Kulturę epoki Oświecenia w Polsce cechowało umiłowanie wiedzy zawartej w książkach i szacunek dla opracowań naukowych. W wielkiej oświeceniowej batalii, której celem była adaptacja światowego dorobku naukowego, rozwój rodzimej nauki i upowszechnienie wiedzy w szerokich warstwach społeczeństwa, książka miała znaczenie pierwszoplanowe. Do tego stwierdzenia doprowadzają się badania autorki oparte na bogatym materiale źródłowym. Do rozprawy dołączono tabele statystyczne przedstawiające dane na temat produkcji wydawniczej polskiego Oświecenia, geografii produkcji książki naukowej, przekładów obcych dzieł naukowych, informację o katalogach i bibliotekach. Ciekawe ujęcie treści z punktu widzenia historyka księgoznawcy oraz przejrzysty układ typograficzny czynią z tej książki cenną lekturę dla czytelnika interesującego się książką.

Stanisława BOROWSKA